

HIADOR HAZATÉR

A kiskapuban mosolygósan állt a topolyai kovács testes felesége, s a tágas házba invitálta, amíg meg nem javítják kocsija törött kerekét.

Ő meg nevetett magában, hogy az asszony nem istenes köszönettel várta, még a kezére borulni is elfelejtett, mert bő körgallérja, széles karimájú fekete kalapja, ahogy a fejről levette és maga elé tartotta, ügyesen elrejtette mellén a keresztet, s azzal együtt a hegyesi káplánt, aki most jött a kalocsai érsektől, s új állomáshelyére igyekezett a Szabadkán kapott rossz szekérrel.

— Hol játszanak mostanság? — érdeklődött az asszony kedvesen és ártatlanul, mert nyilván nem papnak nézte, hanem komédiásnak, aki megkésve iparkodik a társulat után. — A mi fiúnk is nagy híve a teátrumnak. Már volt, hogy felcsap maga is színésznek, s csak a tisztelendő úr kemény intelme tartotta az iskolában. Esztendőre, ha megsegít a jó Isten, rektor lesz belőle. De meg se kérdezem, talán megéhezett a tekintetes úr? Ütnék hamar pár tojásból rántottát, az mindjárt készen van.

— Merci bien! — felelte önfeledten, mert még mindig nem érezte itthon magát, a Montmartre kocsmárosnéja épp ilyen kék szemű, nagy keblű, rengő csípőjű fehérnép volt. Éppen csak a hangja szállt selymesebben, s vékony szemöldöke húzódott fel kacérabbul, ha a söntés mellől odaszólt: »Monsieur abbé!« S akkor neki csak a két ujját kellett felemelnie a meszely burgundiért, miközben Chassin máris türelmetlenül huzgálta klepetusa szárnyát az asztal alatt, hogy megértesse vele a különbséget a csárda és a bisztró között, s ő készséggel segítette a fordításban.

Most itt ült ebben a gerendás tisztaszobában, a Szűzanya vérvő szíve alatt, s kívülről behallatszott a zsír sistergése és a kovács kalapácsának csilingelése. Két-három könyv hevert az asztalon, azokat nézegette. A pályatársak köteteit, akik messze fölébe nőttek, s ő ezt most nem először érezte.

De idegenben, Párizsban, a levért szabadságharc után az mégis más érzés volt. Oda már nem hallatszott szegény Petricsevich dörgő hangja, aki őt elébe helyezte Sándornak. A lármás kórus is hiányzott, amelyhez neki semmi köze se volt, ha csak nem annyi mégis, hogy hagyta magát ünnepelni az Orczyban a nyegle jurátusoktól, s közben sokért nem adta volna, hogyha Óbecséről felruccanva, neki is szorítottak volna egy kis helyet a Pilvaxban, a Vachottok között, akiknél gyatrább és gyöngébb legény ő se volt talán.

— Hát engedelmével, itt a fiúnk is — állt meg az ajtóban kék szemével és a gözölgő kolbászos rántottával a kovácsné, előtte félzeg kamasz fiával, aki őt mély meghajlással köszöntötte.

— Üljön ide mellém, amice — szólt a legénykéhez, és még egy poharat kért, s vidáman koccintott vele. — Hallom, az ifjúság nevelése leendő élete célja! Nemes hivatás, és én szeretném reményleni, hogy majdan gyakrabban is találkozunk.

Arra gondolt, hogy a pap és a rektor sorsa olyan egyforma ezen a vidéken, s a fizetség is egy a stóla vagy a nádpálca után. De a fiú szeme úgy csillant fel ezekre a szavakra, mintha az üdvösségét érte volna meg végre, mert ő aztán igazán nem a tanítóságra gondolt.

— Ó, ha uraságod oly kegyes lenne, s beszerezne a társulatához, boldogan mennék máris! Hiszem, hogy nagyobb hasznára lehetnék a köznek, mint az iskolában, s a kántori teendőökkel.

— Az a kérdés, van-e talentuma hozzá! — ment bele a játékba, s amíg a rántottát falta, mert éhes volt, s a bort nyakalta, mivel meg is szomjazott, hamiskásan kacsintott a kovácsné megrebbent szemébe, és még jobban összehúzta magán a köpenyét. — Lássuk csak a deklamálást, milyen erőt kap száján a szó! Vegye csak azt a könyvet — a Sándorét, akarta mondani, aztán csupán rámutatott. — Csapja fel *Az örülnél* és deklamáljon nekem belőle.

De hát persze, hogy nem hallgatott a fiúra, megvonagló arcát se látta, felborzolt haját se, ahogy az a ripacsoktól a szavalást eltanulta. Magába roskadva ült, félig mámorosan, s csak néha emelte fel a tekintetét a szép kovácsnéra, aki az ajtófélfának támaszkodva állt, karba tett kézzel, s arcán egyforma fénnyel égett az iszony és a lelkesedés.

— Állj! — kiáltotta aztán el magát és felállt, s azt se bánta, hogy köpenye két szárnya kinyílt, s a kék szemű asszony ijedten hajtott térdet a kivillant ezüst kereszt láttán, a fiú meg újra az a tétova, mazna kamasz lett, mint amikor az imént a szobába lépett.

— Csak azt akartam mondani, csak annyit — dadogta, és visszahuppant a székre részegen, mert mégiscsak sok volt, amit megivott. — Csak azt akartam mondani, hogy neki volt igaza! Ő volt a poéták fejedelme, én a nyomába se léphetek! Ó, hogy nem vallhattam ezt meg neki, amíg élt! Ha meglelték volna a sírját, most elzarándokolnék, hogy megcsókoljam a rögöt fölötte ott a segesvári határban!

— Hát uraságod is poéta? — kérdezte a fiú, mintha észre se vette volna azt a nagy keresztet a mellén. — Azt hittem, komédiás!

Nem felelt mindjárt. Mintha egyszerre elszégyellte volna magát, hogy ebben a sáros bácskai faluban, egy kótyagos suhanc és egy ábrándos szemű mesterné előtt kell megvallania, ami tíz éven át, egész párizsi tartózkodása alatt kínoztta: a másik elismerését és az alázatos megadást. De másutt félreértették volna, talán tolakodás lett volna, ha még oly alázattal is, az árnyékból kilépni.

Most itthon van. A falusi kovácsné és deák fián próbálhatja ki a vallomást. És próbának talán ez is elég.

— Pap is, poéta is, komédiás is! — nevette el magát, s megemelte az üres kancsót, mire a kovácsné megtörölte fehér kötényében a kezét, és máris indult a pince felé. Ő meg most már kínoztta magát.

— Hát Hiador költeményeit ismeri-e, amice? — nézett keményen a fiúra. — Persze, hogy nem. Tíz év elég volt, hogy elfelejtsenek, s még a hírem se jusson el ide a Bácskaságba. Ha elmennék Óbecsére, ahol a gyóntatószékbe is úgy térdepeltek le egykoron az álmodozó szüzek és a meg nem értett asszonyok, miután előzőleg jól beszagositották magukon a selyemruhát, hogy a verseimből vett szavakkal rebegjék el a vétküket, s úgy várták a feloldozást, nem lehajtott fejjel, hanem mélyen a szemembe nézve. ... ha elmennék a Tisza partjára, most már senki se fordulna meg utánam, mint régen, s hiába keresném az almaszagú szalonokban, a kapcsos emlékkönyvekben a strófáimat, ott most már csak Jámbor Pál tisztelendő úrnak köszönnének halk »dicsértessék«-kel a fogatlan vénasszonyok.

A kovácsné megjött a borral, részvétellel és megbotránkozva nézett rá, s kiküldte a fiát, érdeklődjé meg a műhelyben, kész-e már az a kerék, csak azután töltötte tele a poharát.

— Ha meg tudna szálni, és csak egy kicsit megérteni, lelkem, akkor most arra kérném, csókoljon meg engem, szegény nyomorultat! — mondta, miután újabb pohár bort döntött magába, s már meg is fogta a mesterné erős karját és húzta maga felé. És minthogy a nőkben a részvét oly hamar háttérbe szorítja a megbotránkozást, a kovácsné forró, reszkető szájjal megérintette a homlokát, aztán lángba borult arcát a köténybe rejtve, megcsukló hangon sírva fakadt.

— Ne sírjon — szólt rá csendesen. — Ha van Isten csakugyan, mert látja, én már abban se vagyok biztos, csupán a kegyeremet keresem meg az Úr szolgálatában, akkor tisztán állhat elébe az ítélet napján. Aki megszanja a szenvedőt, nem lehet annak vétke.

— Menjen most, menjen — súgta a kovácsné, s ahogy elvette a kötényét az arcáról, szemében nemcsak félelem volt, hanem valamilyen anyás szánakozás is. — Nem akarom, hogy így lássa meg az uram...

— Tulajdonképpen nem vagyok én se pap, se költő... — állt fel az asztal mellől. — Áldozat vagyok! Odadobtak a nemtelen versenyben ártatlanul, érti? Ó, ha én ezt nemcsak kegyednek mondhatnám el, hanem Isten erőt és bátorságot adna, hogy az egész világ előtt megvallhatnám!

Akkor toppant be még mindig lelkendezve a fiú, s vele kormos bőrkötényben a kovács, akivel ugyancsak koccintani kellett, s az urat játszani, a papot és a világfit egy személyben, hogy aztán, amikor elindult vele a kocsi, ott érezze maga mögött a kipirult arcú asszonyt, aki kék szemével hosszan néz utána, míg amarra messzebb, a sárguló búzaföldek közül már kezdte kibontani szűziesen lányos testét a Krivaja völgye, mérgeszöld kaszálókkal, szemképrázató tocsogókkal, egy-egy nyiszlett és árván álldogáló nyírfával a lankákon, amerre majd csizmásan kell taposnia a sarat, tarsolyában az utolsó kenettel, szívében az olthatatlan vággyal mindenek ellenére is, hogy szép szavakba öntse örömét és csalódását, reményét és elvágyódását erről az átkozottan tunya vidékről, s hogy aztán később a parókiáknak örökre hátat fordítva, kacér kocsmárosnék és megadó kovácsnék szerelmében keressen vigasztalást, s ha még írja is majd a verseit és esztendőig szónokol az országgyűléseken, holtá napjáig áldozatnak érezze magát.